OSNOVE PROGRAMIRANJA U PAJTONU

PREDAVANJE 11:
MERENJE VREMENA I SLOŽENOST ALGORITMA

Miloš Kovačević

Đorđe Nedeljković

Marija Petronijević

Dušan Isailović

SADRŽAJ PREDAVANJA

- Merenje vremena
- Dinamičko progrmiranje
- Funkcije vremenske složenosti
- Asimptotska notacija
- Linearno i binarno pretraživanje

EFIKASNOST ALGORITMA I MERENJE VREMENA

Ključan zadatak: osmisliti efikasan algoritam za zadati problem.

Efikasnost = manji utrošak vremena i/ili memorijskih resursa.

Poređenje algoritama A i B zahteva merenje vremena izvršavanja za iste skupove ulaznih podataka.

Merenje vremena u računaru:
hardverski časovnici realnog i sistemskog vremena.

Realni časovnik: dan, mesec godina, sati, minuti i sekunde.

Realni časovnik radi i bez napajanja (baterija na matičnoj ploči).

SISTEMSKO VREME

Sistemski sat: programabilni sat koji ažurira stanje
na svaku jedinicu vremena - tik (mili, mikro ili čak nano sekunda)

Po uključenju, inicijalizuje se sa sata realnog vremena i meri broj tikova od referentnog datuma u prošlosti – epohe.

Epoha je obično 1. januar 1970. u 00:00:00 po univerzalnom vremenu.

Univerzalno vreme: trenutno vreme koje važi u Griniču (Velika Britanija) – meridijan koji odvaja istočnu od zapadne zemljine polulopte.

Kako je sistemski sat precizniji u odnosu na realni,
sat realnog vremena povremeno se sinhronizuje
uz pomoć preračunatog sistemskog vremena.

MODUL `time`

funkcija	opis
`gmtime()`	vraća objekat koji reprezentuje tekuće univerzalno vreme
`localtime()`	vraća objekat koji reprezentuje tekuće lokalno vreme
`asctime()`	vraća tekstualnu reprezentaciju vremenskog objekta
`sleep()`	pauzira izvršavanje programa za navedeni broj sekundi
`time()`	vraća broj proteklih sekundi od epohe koja se određuje sa `gmtime(0)`
`perf_counter()`	precizno meri trajanje pojedinih delova programa

MODUL `time` - PRIMER

```
>>> time.gmtime()   # univerzalno vreme
time.struct_time(tm_year=2017, tm_mon=4, tm_mday=2, tm_hour=17,
tm_min=22, tm_sec=27, tm_wday=6, tm_yday=92, tm_isdst=0)
>>> time.localtime() # lokalno vreme (Beograd)
time.struct_time(tm_year=2017, tm_mon=4, tm_mday=2, tm_hour=19,
tm_min=31, tm_sec=30, tm_wday=6, tm_yday=92, tm_isdst=1)
>>> time.asctime(time.localtime())  # tekstualni prikaz lok. vremena
'Sun Apr  2 19:31:58 2017'
>>> time.asctime(time.gmtime(0))  # tekstualni prikaz epohe
'Thu Jan  1 00:00:00 1970'
>>> time.time()  # broj proteklih sekundi od epohe
1491154398.6359384
>>> time.sleep(1)  # pauzira sa radom jednu sekundu
>>> time.time(), time.sleep(1), time.time()   # primer za sleep
(1491155266.9192047, None, 1491155267.9215555)
```

Problem 7.1 — Fibonačijevi brojevi - rekurzija sa pamćenjem. Rekurentna formula za n-ti član fibonačijevog niza je $F(n) = F(n-1) + F(n-2)$. Porediti trajanje izračunavanja $F(n)$, u verzijama bez i sa pamćenjem prethodno izračunatih članova. ■

```
# Poređenje dve rekurzivne verzije za računanje Fib(n)
import time
# klasičan rekurzivni algoritam
def fib(n):
    if n == 0 or n == 1:
        return 1
    else:
        return fib(n-1) + fib(n-2)
```

Ideja pamćenja međurezultata:
prilikom izračunavanja fib(k) proverava se da li je ranije već izračunato!

Na primer: f(4) = f(3) + f(2), nakon ovoga f(2), f(3) i f(4) su izračunati.

f(5) = f(4) + f(3), f(4) i f(3) nema potrebe izračunavati ponovo!

FIBONAČI SA PAMĆENJEM – DINAMIČKO PROGRAMIRANJE

Za potrebe pamćenja koristimo rečnik – ključ je k, a vrednost fib(k).

```
# rekurzivni algoritam sa pamćenjem
memorija = {}
def fib_memo(n):
    if n == 0 or n == 1:
        return 1
    elif n in memorija:
        return memorija[n]
    else:
        memorija[n] = fib_memo(n-1) + fib_memo(n-2)
        return memorija[n]
```

Dinamičko programiranje – razbijanje na potprobleme koji se preklapaju, pa ima smisla pamtiti međurezultate!

MERENJE SISTEMSKOG VREMENA IZMEĐU DVA DOGAĐAJA

```
n = int(input('unesite n '))
# bez pamćenja
start = time.perf_counter()
f = fib(n)
t1 = time.perf_counter() - start
print('F({}) = {} za {:6.3e}'.format(n, f, t1))

# sa pamćenjem
start = time.perf_counter()
f = fib_memo(n)
t2 = time.perf_counter() - start
print('Fmemo({}) = {} za {:6.3e}'.format(n, f, t2))

print('Pamćenje skraćuje trajanje {:6.3f} puta!'.format(t1/t2))
```

Prilikom merenja treba obezbediti iste uslove (deterministički alg.: isti ulazi)

VREMENSKO-PROSTORNA NAGODBA

```
unesite n 10
F(10) = 89 za 3.674e-05
Fmemo(10) = 89 za 1.067e-05
Pamćenje skraćuje trajanje  3.444 puta!
>>>
==== RESTART: C:\programi\p7_1.py ====
unesite n 30
F(30) = 1346269 za 4.098e-01
Fmemo(30) = 1346269 za 2.212e-05
Pamćenje skraćuje trajanje 18523.732 puta!
```

Vremensko-prostoran nagodba: ubrzanje se postiže na račun dodatne memorije

EMPIRIJSKA FUNKCIJA VREMENSKE SLOŽENOSTI ALGORITMA

Empirijska fja vremenske složenosti formira se iz niza parova (veličina problema <ulaza>, trajanje).

Primer:

```
# Poređenje dva algoritma za sumiranje prvih n prir. brojeva
import time
# Algoritam A
def sumaA(n):
    return n * (n + 1) // 2

# Algoritam B
def sumaB(n):
    suma = 0
    for i in range(1,n+1):
        suma += i
    return suma
```

Linijski algoritam

Iterativni algoritam

EMPIRIJSKA FUNKCIJA VREMENSKE SLOŽENOSTI ALGORITMA

```
# A
for n in [100, 1000, 10000, 100000, 1000000]:
    start = time.perf_counter()
    s = sumaA(n)
    t = time.perf_counter() - start
    print('A: n={:9} s={:13} za {:6.3e}'.format(n, s, t))
# B
for n in [100, 1000, 10000, 100000, 1000000]:
    start = time.perf_counter()
    s = sumaB(n)
    t = time.perf_counter() - start
    print('B: n={:9} s={:13} za {:6.3e}'.format(n, s, t))
```

EMPIRIJSKA FUNKCIJA VREMENSKE SLOŽENOSTI ALGORITMA

```
A: n=      100 s=          5050 za 8.691e-06
A: n=     1000 s=        500500 za 8.296e-06
A: n=    10000 s=      50005000 za 8.296e-06
A: n=   100000 s=    5000050000 za 7.901e-06
A: n=  1000000 s= 500000500000 za 8.296e-06
B: n=      100 s=          5050 za 3.635e-05
B: n=     1000 s=        500500 za 1.525e-04
B: n=    10000 s=      50005000 za 1.467e-03
B: n=   100000 s=    5000050000 za 1.458e-02
B: n=  1000000 s= 500000500000 za 6.069e-02
```

Trajanje A se ne menja sa porastom n, za B raste linearno sa porastom n.

ANALTIČKA FUNKCIJA VREMENSKE SLOŽENOSTI ALGORITMA

Funkcija vremenske složenosti: analitička veza
između veličine problema (ulaza) i trajanja izvršavanja.

Pretpostavka: trajanje aritmetičko logičkih operacija nezavisno od veličine argumenata, a čitanja i pisanja nezavisno od mem. Lokacije.

```
3  # Algoritam A
4  def sumaA(n):
5      return n * (n + 1) // 2
6
7  # Algoritam B
8  def sumaB(n):
9      suma = 0
10     for i in range(1,n+1):
11         suma += i
12     return suma
```

Neka izračunavanje u r5 traje c jedinica vremena, dodela u r9 c1, izvršavanje petlje u r10 c2, sabiranje u r11 c3, a r12 c4.

Sada je:

$$t_A(n) = c$$

$$t_B(n) = c_1 + n(c_2 + c_3) + c_4 = an + b$$

$$t_B(n) > t_A(n), \text{ za } n > \frac{c-b}{a}$$

ANALTIČKA FUNKCIJA VREMENSKE SLOŽENOSTI ALGORITMA

Funkciju složenosti možemo posmatrati u najpovoljnijem, prosečnom i najnepovoljnijem slučaju izvršavanja – primer pretrage broja u listi.

$$t_A(n) = c \qquad t_B(n) = c_1 + n(c_2 + c_3) + c_4 = an + b$$

Konstante a, b i c zavise od hardvera na kom se program izvršava.

Treba nam univerzalan pristup poređenja, nezavisan od hardvera:

t(n) treba izraziti preko dominantnih operacija (sabiranje kod sumiranja)

t(n) treba posmatrati u graničnom slučaju kad *n* teži beskonačno

FUNKCIJA VREMENSKE SLOŽENOSTI – UNIVERZALNI PRISTUP

najnepovoljniji slučaj, $t_A(n) = an^2 + bn + c$, na *brzom* računaru

$t_B(n) = dn + e$, na *sporom* računaru

t(n) treba posmatrati u graničnom slučaju kad *n* teži beskonačno:

$$\lim_{n \to \infty} \frac{t_B(n)}{t_A(n)} = \frac{dn + e}{an^2 + bn + c} = 0$$

! Nezavisno od činjenice da su računari sve brži, pametan programer, koji će osmisliti efikasan algoritam i dalje je na ceni! Dobar algoritam i spor računar, *bolji* su tim od lošeg algoritma i brzog računara.

ASIMPTOTSKA NOTACIJA O(n)

Posmatra se funkcija složenosti $f : \mathbb{R}^+ \to \mathbb{R}^+$

f je reda složenosti O(g), kaže se i pripada klasi funkcija O(g), ili je O(g), ako postoje pozitivne realne konstante c i *k*, takve da važi:

$$\forall x > k, \quad f(x) \leq cg(x)$$

Ako je *f* reda složenosti O(g),
očigledno je ograničena odozgo sa cg(x)
odnosno ne raste brže od cg(x)

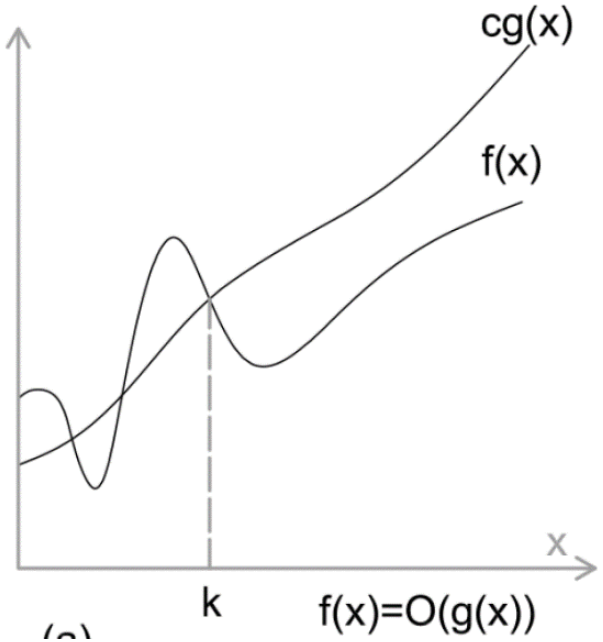

OSOBINE ASIMPTOTSKE NOTACIJE O(n)

- f je $O(f)$.
- ako je f u $O(g)$ i g u $O(f)$, onda su f i g istog *reda složenosti*.
- ako je f u $O(g)$ i $\forall x > 0,\ \ h(x) \geq g(x)$, onda važi i f u $O(h)$.

Očigledno, ako je *f* reda O(n), onda je i $O(n^2)$,
ali se u analizi najnepovoljnijeg slučaja gleda što jednostavnija funkcija

Prilikom računanja asimptotskog reda,
treba zanemariti sve članove nižeg reda i sve konstante

REDOVI SLOŽENOSTI

Efikasni algoritmi,
nezavisno od hardvera

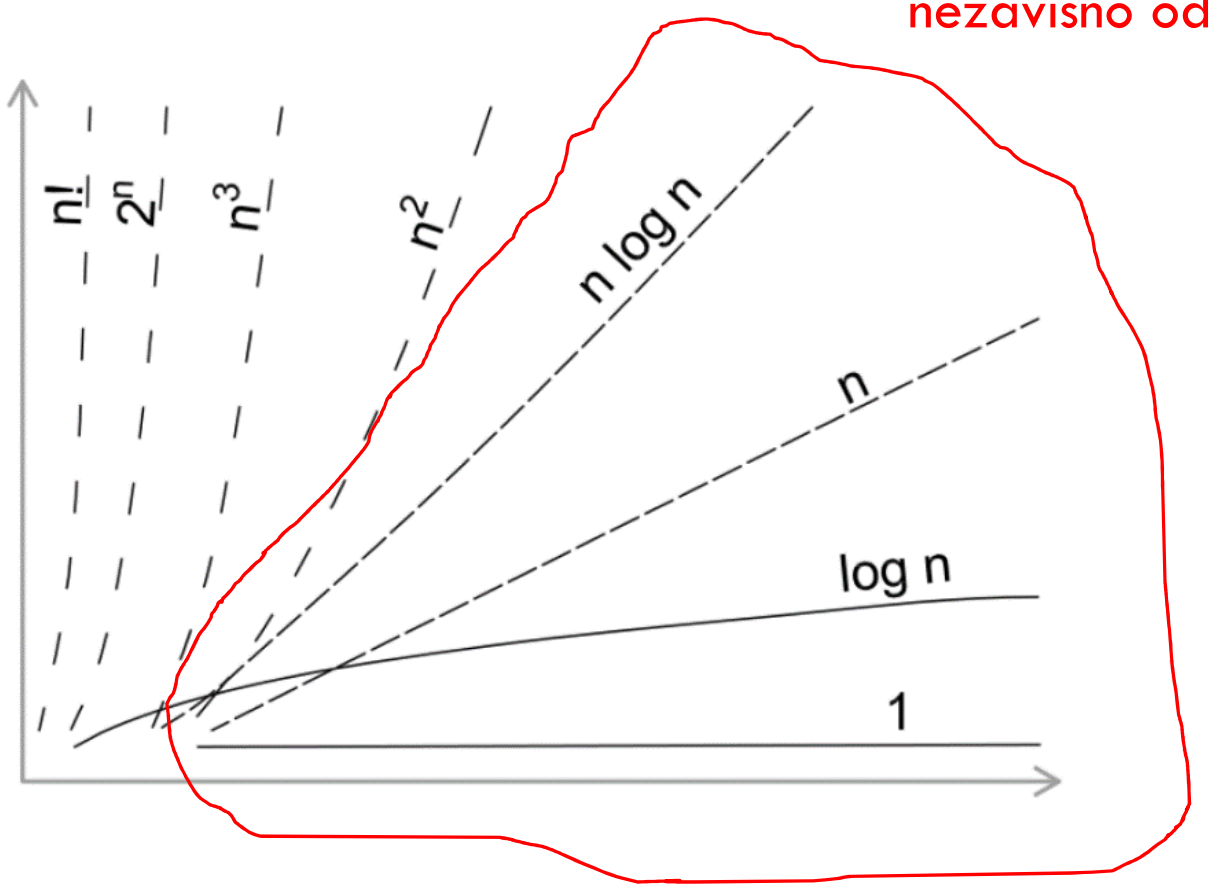

PRETRAŽIVANJE SORTIRANE LISTE – BINARNA PRETRAGA

Posmatra se lista brojeva L koji su sortirani od najmanjeg ka najvećem.

Algoritam binarne pretrage pripada klasi podeli pa vladaj.
Zasniva se na pametnoj redukciji prostora svih mogućih rešenja
(svaki put na polovinu prethodnog skupa!)

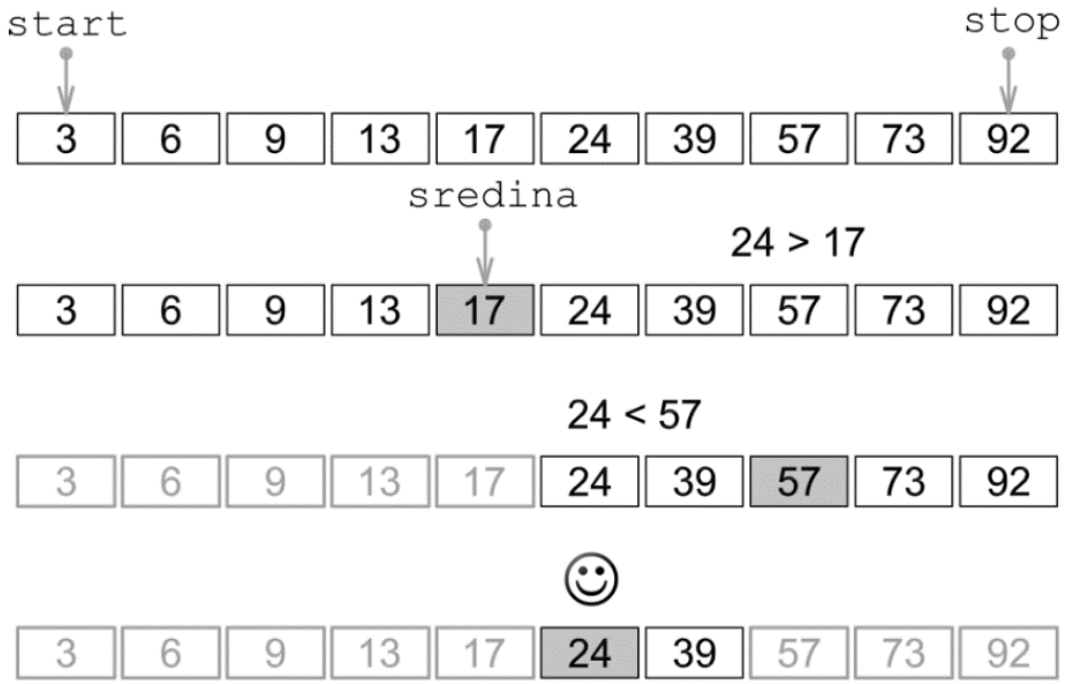

PRETRAŽIVANJE SORTIRANE LISTE – BINARNA PRETRAGA

```
# Binarno pretraživanje
def bin_pretraga(L, x):
    '''Pronalazi indeks od x, u L. Vraća None ako x nije u L'''
    start, stop = 0, len(L)-1
    while start <= stop:
        sredina = (start + stop) // 2
        if x < L[sredina]:
            stop = sredina - 1
        elif x > L[sredina]:
            start = sredina +1
        else:
            return sredina
    return None
```

EMPIRIJSKA FUNKCIJA SLOŽENOSTI

```
# testiranje za najnepovoljniji slučaj
import time as t
print('{:8}\t{}'.format('n', 'Tnajnep'))
for i in range(1, 8):
    n = 10**i
    L = [k for k in range(n)]
    t_start = t.perf_counter()
    bin_pretraga(L, n)
    t_najnep = t.perf_counter() - t_start
    print('{:<8d}\t{:<8.6f}'.format(n, t_najnep))
```

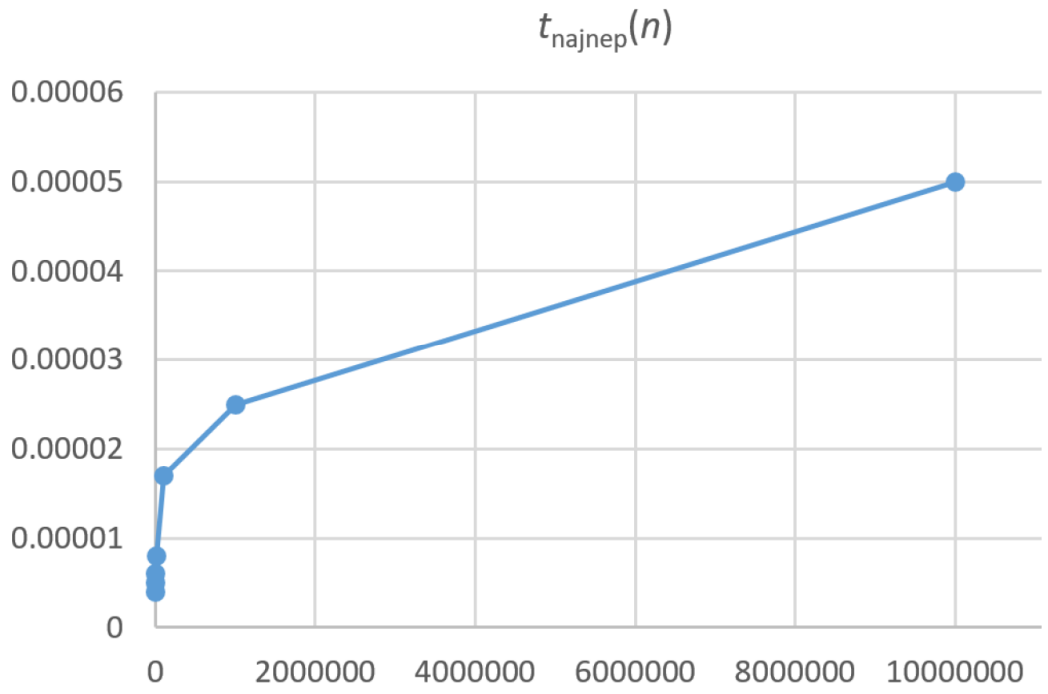

BINARNA PRETRAGA – ASIMPTOTSKA KOMPLEKSNOST

```
while start <= stop:
    sredina = (start + stop) // 2
    if x < L[sredina]:
        stop = sredina - 1
    elif x > L[sredina]:
        start = sredina +1
    else:
        return sredina
return None
```

Neka L ima n = 2^k elemenata

Posmatrajmo poređenje kao dominantnu operaciju.

Koliko ima poređenja kada se element ne nalazi u listi (najnepovoljniji slučaj)?

$$t_{najnep}(n) = 3(k+1)+1$$

$$t_{najnep}(n) = 3\log_2 n + 4$$

Binarna pretraga $O(\log_2 n)$